

Istorie

Clasa a VI-a

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Istorie

Clasa a VI-a

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației prin ordinul de ministru nr. 5022/06.07.2023.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2023-2024.

Inspectoratul Școlar

Școala/ Colegiul/ Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.

• Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.

• Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Carol Căpiță, Facultatea de Istorie, Universitatea din București

Prof. grad I Daniela Mihaela Samoilă, Colegiul Național de Informatică „Matei Basarab”, Râmnicu Vâlcea

Redactor-șef: Roxana Jeler

Redactori: Mihaela Preda, Alexandru-Florin Colțan

Tehnoredactori: Ionuț Bănuță, Mihaela Aramă, Florin Paraschiv

Cartografi: Gabriel Simion, Ionuț Popa

Coperta: Faber Studio SRL

Activități digitale interactive și platformă e-learning: Learn Forward Ltd. Website: <https://learnfwd.com>

Înregistrare sunet și postprocesare: ML Sistem Consulting

Voce: Camelia Pintilie

Animații: S.C. Film Experience S.R.L.-D

Credite foto și video: Dreamstime, Wikimedia Commons

ISBN 978-606-076-545-5

Pentru comenzi vă puteți adresa Departamentului Difuzare

C.P. 12, O.P. 63, cod 014880, sector 1, București

Tel.: 021.796.73.83, 021.796.73.80

Fax: 021.369.31.99

www.art-educational.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Art Klett.

Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă, stocată ori transmisă, sub nicio formă

(electronic, mecanic, fotocopiare, înregistrare sau altfel), fără acordul prealabil scris al Editurii Art Klett.

© Editura Art Klett, 2023

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu
Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Instrucțiuni de utilizare a manualului digital

Varianta digitală a manualului este similară cu cea tipărită, având în plus peste 80 AMII (activități multimedia interactive de învățare), cu rolul de a spori valoarea cognitivă. Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri și sunt simbolizate astfel:

AMII static, de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative

Activitate animată, filmuleț sau scurtă animație

Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Alte butoane folosite în varianta digitală:

- Cuprins
- Ecran complet
- Mod de afișare 2 pagini (tip carte)
- Mod de afișare pagină lată (pagină sub pagină)
- Mod de afișare digital responsive
- Mod de afișare comutare automată
- Notițe
- Ajutor
- Navigare către pagina precedentă
- Navigare către pagina următoare

Ce propune acest manual?

Manualul de istorie pentru clasa a VI-a propune o manieră modernă de abordare didactică a conținutului disciplinei, o tratare ce vizează dezvoltarea cognitivă și atitudinal-valorică a elevilor de gimnaziu.

Faptele istorice sunt prezentate prin expuneri adecvate nivelului de vârstă, dar și prin intermediul diferitelor surse istorice (hărți, texte, ilustrații etc.), urmărindu-se dezvoltarea unor modele de interpretare a proceselor istorice, încurajarea spiritului analitic și de gândire critică ale elevilor, acceptarea și valorizarea pozitivă a diversității (culturale, sociale, politice, de gen etc.).

Structura manualului

U1 Călători și călătorii – Europa și Lumea Nouă

U2 Geneza spiritului modern

U3 Spre o nouă epocă

U4 Secolul naționalităților

Structura unității de învățare

Unitate 1: Călători și călătorii – Europa și Lumea Nouă

CBĂTORII ȘI PERCEPȚIA SPAȚIULUI ÎN EVUL MEDIU; MIJLOACE DE TRANSPORT

Unitate 2: Geneza spiritului modern

Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare

Unitate 3: Spre o nouă epocă

Patrimoniul Harta lui Waldseemüller

Unitate 4: Secolul naționalităților

Schemă conceptuală recapitulativă

Fiecare dintre cele 4 unități de învățare cuprinde teme structurate pe **lecții** și **studii de caz**, la care se adaugă o prezentare de **patrimoniul istoric** și un **atelier multimedia**, ce prezintă/exemplifică diverse modalități de utilizare a resurselor multimedia, precum și o **schemă conceptuală recapitulativă**, în care se evidențiază aspecte semnificative pentru achizițiile elevilor. Unitatea de învățare se finalizează cu **evaluare**.

Cuprins

Unitatea 1

Călători și călătorii –
Europa și *Lumea Nouă*

- 10 Lecția 1: Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport
- 14 Lecția 2: Marile descoperiri ale europenilor
- 18 Studiu de caz: *Lumea Nouă*. Cunoașterea, misionarism și exploatare
- 20 Patrimoniul: Harta lui Waldseemüller
- 21 Atelier multimedia: Realizarea unei prezentări în PowerPoint (PPT)
- 22 Recapitulare
- 23 Evaluare

Unitatea 2

Geneza spiritului modern

- 26 Lecția 1: Renașterea: geneza spiritului modern, umanismul
- 30 Studiu de caz: Leonardo da Vinci
- 31 Studiu de caz: Michelangelo
- 32 Studiu de caz: Giordano Bruno și spiritul liber
- 33 Studiu de caz: Galileo Galilei, părintele științei moderne
- 34 Studiu de caz: Niccolò Machiavelli
- 36 Studiu de caz: William Shakespeare
- 38 Lecția 2: Reforma și Contrareforma
- 42 Studiu de caz: Barocul
- 44 Lecția 3: Absolutismul
- 48 Studiu de caz: Soliman Magnificul
- 50 Studiu de caz: Ludovic al XIV-lea și palatul de la Versailles
- 52 Studiu de caz: Petru cel Mare
- 54 Patrimoniul: Castelele de pe Loara
- 55 Atelier multimedia: Realizarea unui afiș pe o temă istorică
- 56 Recapitulare
- 57 Evaluare

Unitatea 3

Spre o nouă epocă

- 60 Lecția 1: Revoluția Glorioasă
- 64 Lecția 2: Iluminismul – rațiune, drepturi, implicarea oamenilor în viața publică
- 68 Studiu de caz: Montesquieu, J.J. Rousseau, Voltaire
- 70 Lecția 3: Viața cotidiană. Opinia publică în secolul al XVIII-lea
- 74 Lecția 4: Constituirea SUA. *Declarația de Independență*. Constituția
- 78 Lecția 5: Revoluția Franceză. De la supus la cetățean
- 82 Studiu de caz: *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*
- 84 Lecția 6: Napoleon I și răspândirea ideilor Revoluției Franceze în Europa
- 88 Lecția 7: Revoluția industrială. Impactul asupra vieții oamenilor
- 92 Patrimoniul: Moșteniri ale revoluției industriale
- 93 Atelier multimedia: Realizarea unei hărți conceptuale
- 94 Recapitulare
- 95 Evaluare

Unitatea 4 Secolul naționalităților

- 98 Lecția 1: Statele moderne: revoluție și emancipare națională
- 102 Studiu de caz: 1848 în Europa
- 104 Studiu de caz: Românii și modernitatea
- 106 Studiu de caz: Formarea statelor naționale în secolul al XIX-lea: Germania
- 108 Lecția 2: Epoca victoriană. *La Belle Époque*
- 112 Patrimoniul: Centrele istorice urbane
- 113 Atelier multimedia: Realizarea unui film cu fotografii sau a unui videoclip pe o temă istorică
- 114 Recapitulare
- 115 Evaluare
- 116 Dicționar de termeni

Competențe generale și competențe specifice

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor despre timp și spațiu

- 1.1. Localizarea în spațiu a *lunii cunoscute* în diferite perioade istorice
- 1.2. Utilizarea coordonatelor temporale referitoare la faptele și procesele istorice

2. Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice

- 2.1. Utilizarea adecvată a termenilor istorici/limbajului de specialitate în prezentarea unui fapt/proces istoric
- 2.2. Utilizarea gândirii critice în analiza surselor de informare
- 2.3. Identificarea elementelor de cauzalitate prezente în surse variate

3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale

- 3.1. Utilizarea dialogului intercultural
- 3.2. Asumarea cooperării în grupuri de învățare
- 3.3. Descrierea consecințelor deciziei și acțiunii umane

4. Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente

- 4.1. Utilizarea informațiilor cu ajutorul resurselor multimedia
- 4.2. Asumarea critică a unui set de valori recunoscute social

U1

Călători și călătorii – Europa și *Lumea Nouă*

Lecția 1	10	Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport
Lecția 2	14	Marile descoperiri ale europenilor
Studiu de caz	18	<i>Lumea Nouă</i> : cunoaștere, misionarism și exploatare
Patrimoniu	20	Harta lui Waldseemüller
Atelier multimedia	21	Realizarea unei prezentări în PowerPoint (PPT)
Recapitulare	22	
Evaluare	23	

Caravela este o corabie cu pânze, rapidă, folosită în timpul marilor descoperiri geografice de portughezii Bartolomeo Diaz, Vasco Da Gama, precum și de Cristofor Columb.

Era proiectată după modelul bărcilor folosite de pescarii portughezi în Oceanul Atlantic, unde predominau vânturile și curenții puternici. Pânza triunghiulară, numită *vela latina*, îi dădea viteză și capacitatea de a naviga în orice direcție față de vânt.

1

Europa Asia (China)
Africa

REPERE CRONOLOGICE

sec. II

harta lui Ptolemeu

sec. IX-X

expedițiile vikingilor
în Marea Baltică

sec. XI-XV

apogeul pelerinajelor

sec. XIII

călătoriile lui Giovanni da
Pian del Carpini,
Marco Polo

sec. XIV

călătoriile lui Ibn Battuta

TERMENI-CHEIE

- mapamond
- pelerinaj
- portulan

Marco Polo în costum tătar, miniatură de Grevembroek

Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu; mijloace de transport

Mă informez

Deși imaginea despre lume a societății medievale a fost, în general, una statică, delimitată de granițele unui domeniu feudal, ale unui oraș sau ale unui stat, călătoria a reprezentat o atracție permanentă, stârnind atât teamă, cât și dorință.

I. Percepția spațiului

În Evul Mediu, oamenii aveau cunoștințe limitate de geografie. Informațiile despre lume se reduceau la hărțile celor trei continente cunoscute încă din Antichitate (ilustrația 1) – între care celebra hartă a lui Ptolemeu – și la descrierile geografice din diverse scrieri ale autorilor antici (aplicația I). Pe baza acestora, în Evul Mediu, au fost elaborate **mapamondurile**. Cu timpul, necesitatea unor reprezentări mai precise în navigație a determinat apariția hărților maritime și a **portulanelor** (hărți de navigație), care aveau ca sursă informațiile oferite de către navigatorii și geografii arabi.

II. Tipuri de călătorii și mijloace de transport

În acest spațiu determinat de limitele cunoașterii, oamenii călătoreau cu diverse scopuri. Cele mai frecvente călătorii erau cele comerciale, întreprinse de negustorii care se deplasau pentru a-și vinde mărfurile. Și anumiți demnitari sau persoane care dețineau poziții de putere călătoreau frecvent. Regii călătoreau pentru a-și controla supușii, pentru a judeca diverse conflicte sau pentru a se întâlni cu alți monarhi (aplicația II), iar reprezentanții administrației regale (perceptorii, juriștii și curierii) călătoreau pentru a duce la îndeplinire diverse sarcini.

Impulsionate de puternicul spirit religios al epocii, **pelerinajele** au reprezentat o altă formă de călătorie, care a atins apogeul în secolele XI-XV. Oamenii mergeau în pelerinaj la locurile sfinte sau la marile centre de rugăciune, fie pentru a se supune penitenței și a li se ierta păcatele, fie în speranța vindecării.

Mirajul călătoriilor a determinat inițierea unor expediții de explorare a mărilor și a ținuturilor necunoscute, fie în scopul jafului sau al îmbogățirii, fie din spirit de aventură și de cunoaștere (aplicația V).

În Evul Mediu, călătoriile, indiferent dacă se desfășurau pe uscat sau pe apă, erau marcate de numeroase dificultăți (aplicația III). Oamenii erau expuși unor primejdii precum atacurile tâlharilor și ale animalelor sălbatice, epidemiile frecvente sau capriciile vremii. De aceea, oamenii preferau să călătorească în grup. În plus, călătoriile erau îngreunate de starea precară a drumurilor, precum și de mijloacele de transport rudimentare și lipsite de confort: cai, măgari (mai ales pentru mărfuri), cămile, elefanți, atelaje cu cai (care, căruțe, rădvane, lectice, trăsuri), corăbii etc.

III. Călători vestiți

În secolele IX-X, vikingii, navigatori temerari, au explorat Marea Baltică și au descoperit insulele Islanda și Groenlanda, atingând chiar țărmurile viitorului stat Canada.

În prima jumătate a mileniului al II-lea, experiențele călătorilor dornici să cunoască lumea au mărit în mod considerabil orizontul de cunoaștere al contemporanilor. Spre exemplu, la mijlocul secolului al XIII-lea, călugărul franciscan Giovanni da Pian del Carpini a întreprins o călătorie în Asia, la curtea hanului mongol din Karakorum.

Un alt călător vestit a fost venețianul Marco Polo (ilustrația 2), care, începând cu anul 1271, într-o călătorie diplomatică și de afaceri în Asia, a ajuns până la curtea lui Kublai Han, stăpânitorul Chinei. Experiențele trăite de acesta în China și în alte țări vizitate au fost descrise în *Cartea minunilor lumii* sau *Cartea călătoriilor lui Marco Polo*, devenită mai târziu lucrarea de căpătâi a multor navigatori și exploratori (aplicația IV).

Un alt mare călător din prima jumătate a secolului al XIV-lea a fost Ibn Battuta. Acesta a străbătut Orientul Apropiat și Asia Centrală, ajungând până în China. Totodată, el a vizitat ținuturi aflate atât în partea de est, cât și în partea de vest a Africii.

Aplic

I. Reprezentările medievale ale lumii

- 1 Identifică pe hartă continentele reprezentate și formulează, în scris sau oral, explicații cu privire la numărul continentelor și la reprezentarea lor.
- 2 Realizează o analiză comparativă cu o hartă actuală a lumii și stabilește asemănări și deosebiri (ia în considerare numărul continentelor reprezentate, corectitudinea reprezentării, simbolurile folosite, bogăția detaliilor, alte informații etc.). Alcătuieste un tabel cu asemănările și deosebirile identificate.

Harta lumii, Henricus Martellus Germanus, cca 1489 (bazată parțial pe proiecțiile cartografice ale lui Ptolemeu)

II. Călătoria unui convoi regal

- 1 Descrie modalitatea de deplasare a unui monarh în epocă.
- 2 Redactează un text de cel puțin două fraze, în care să explici de ce monarhii erau întâmpinați de atât de mulți oameni.
- 3 Enunță cel puțin un motiv pentru care un monarh se putea întâlni cu alt monarh.

Intrarea lui Carol al IV-lea în Saint-Denis (Grandes Chroniques de France), miniatură de Jean Fouquet, 1455-1460

CONEXIUNI

Detaliu dintr-o miniatură, atribuită lui Gerard Horenbout, ce-i înfățișează pe John Lydgate și pelerinii ce părăsesc Canterbury, cca 1516-1523, British Library

Pelerinajul

Pelerinajul a reprezentat una dintre cele mai frecvente forme de călătorie în Evul Mediu. Acest lucru se datora credinței, împărtășite de mulți oameni, că păcatele comise puteau fi răscumpărate prin vizitarea unor locuri sfinte. Astfel de călătorii erau practicate de majoritatea popoarelor, indiferent de religie. Au existat diverse forme de pelerinaj: pelerinajul de penitență publică (pentru păcate publice grave, cum ar fi crima), pelerinajul de penitență individuală (de ispășire a păcatelor, ca urmare a unei decizii personale) și pelerinajul judiciar (stabilit de o instanță judecătorească pentru cei acuzați de erezie sau de perturbare gravă a ordinii comunității). Pelerinii se deplasau mai ales pe jos, dormeau adesea sub cerul liber și se hrăneau cu ce găseau pe drum. Principalele centre de pelerinaj ale creștinilor erau: Ierusalim (Israel), Santiago de Compostela (Spania), Canterbury și Walsingham (Anglia), Roma (Italia).

III. Hanul în Evul Mediu

„Erau hanuri de diferite tipuri: unele ofereau găzduire completă, altele puneau la dispoziția călătorilor doar posibilitatea de a-și găti singuri mâncarea, cu alimentele aduse de acasă; în fine, erau birturile fără camere de dormit și fără grajduri. Confortul și curățenia erau, în majoritatea hanurilor, lamentabile. Uneori, pe o saltea de paie în loc de pat trebuiau să doarmă trei-patru persoane. În secolul al XVI-lea, cele mai multe hanuri – chiar cele din Italia – aveau ferestrele fără geamuri; încălzirea se făcea cu jericul dintr-o căldare pusă în mijlocul camerei. [...] cearșafuri peticite, cuverturi jechoase, paturi tari, perne rău mirositoare, fără a mai vorbi de invazia insectelor.”

Ovidiu Drimba, *Călătoriile și călătorii în epoca Renașterii*

- 1 Care dintre problemele descrise în textul de mai sus consideri că este cea mai gravă? Argumentează în scris.
- 2 Alcătuieste o listă de deosebiri între hanul din secolul al XVI-lea și hotelurile de astăzi.

IV. Harta călătoriei lui Marco Polo în Asia

Harta călătoriei lui Marco Polo

- 1 Urmărește drumul parcurs, menționând denumirile actuale ale țărilor și ale regiunilor străbătute de Marco Polo.
- 2 Precizează drumul comercial urmat în mare parte de Marco Polo, în drumul lui spre China.

V. Călători străini prin Țara Românească

„[Țara Românească] în cea mai mare parte este șeasă, destul de friguroasă, dar foarte rodnică, astfel încât, fără mult meșteșug în semănatul grânelor și fără a îngrășa prea mult pământul, o măsură de sămânță dă 25 și 30 de măsuri, când anul este bun. Are multe dealuri bogate în vii, care produc mari cantități de vinuri de mare preț, albe și roșii [...]. Este atâta belșug de vin, că o butie de patru vedre se cumpără cu trei sau patru scuzi. Într-adevăr, e atâta belșug de alimente de orice fel și sunt atât de ieftine, încât cu puțină cheltuială, cineva poate ține curte numeroasă. Această ieftinătate purcede și din faptul că Țara Românească este puțin populată față de mărimea ei, deoarece din cauza deselor schimbări de domnie, încetul cu încetul [oamenii] pleacă, mutându-se în alte țări.”

Relatarea lui Franco Sivori despre Țara Românească (sec. XVI)

- Folosind un tabel sau un alt organizator grafic, grupează pe domenii informațiile referitoare la Țara Românească, oferite de călătorul italian (de exemplu, informații cu privire la demografie, economie, politică etc.).

✓ Rețin

- Călătoriile se desfășurau pe apă sau pe uscat.
- Aveau scopuri diferite: comerciale, administrative, de iertare a păcatelor, de vânzare, de explorare etc.
- Călătoriile erau lipsite de confort și marcate de primejdii.
- Călători vestiți au fost Giovanni da Pian del Carpine, Marco Polo, Ibn Battuta.
- Drumurile spre alte continente prevesteau epoca marilor descoperiri geografice.

GÂNDIRE CRITICĂ

Pe baza informațiilor oferite de lecție și a surselor de la **aplicația III**, explică, într-un text de cel puțin trei fraze, de ce crezi că, în Evul Mediu, călătoriile însuflau atât de multă teamă.

! Istoria în viața mea

Imaginează-ți că ești pus în situația de a realiza un ghid de călătorie în Europa secolului al XVI-lea. Folosind informațiile oferite de lecție sau obținute prin documentare proprie, realizează schița unui astfel de ghid, care să urmărească:

- cele mai importante rute/drumuri comerciale, care legau diferitele regiuni ale Europei;
- starea drumurilor;
- informații despre mijloacele de transport;
- locuri de popas;
- posibilități de hrană;
- dificultăți și pericole;
- sfaturi pentru călători.

Marco Polo părăsind Veneția, miniatură de Johannes, cca 1400, Oxford, Marea Britanie

Trusa de instrumente Cum analizez o pictură

Pasul 1

Identific titlul, tipul de pictură (tablou, pictură murală, miniatură etc.), autorul, anul/perioada în care pictura a fost realizată.

Pasul 2

Stabilesc tematica (viața cotidiană, istoria etc.) și subiectul abordat (portret, caricatură, peisaj etc.).

Pasul 3

Observ și descriu compoziția (planuri, personaje, obiecte, culori, lumini și umbre), tehnica de realizare.

Pasul 4

Desprind semnificații istorice prin indicarea faptelor, evenimentelor, personalităților la care face referire pictura.

Pasul 5

Explic opera: desprind intențiile artistului și atitudinea acestuia față de faptele ilustrate în pictură.

Pasul 6

Formulez propria mea opinie despre pictură.

- Analizează, conform schemei de mai sus, pictura *Intrarea lui Carol al IV-lea în Saint-Denis*, de la pagina 11.

India, America Centrală

REPERE CRONOLOGICE

sec. XV

explorarea Atlanticului și a coastelor Africii de către Henric Navigatorul

1488

Bartolomeo Diaz la Capul Bunei Speranțe

1492

descoperirea Americii de către Cristofor Columb

1494

delimitarea domeniilor coloniale portughez și spaniol, prin *Tratatul de la Tordesillas*

1497-1498

călătoria spre India a lui Vasco Da Gama

1519-1522

călătoria lui Fernando Magellan în jurul lumii

TERMENI-CHEIE

- astrolab
- caravelă
- imperiu colonial
- *Lumea Nouă*
- precolumbian

Columb debarcă în America (1846), tablou de John Vanderlyn (1775-1852)

Marile descoperiri ale europenilor

Mă informez

În secolele XV-XVI, europenii au aflat de existența unor noi teritorii, pe care le-au numit *Lumea Nouă*.

I. Premise

Dezvoltarea economică și creșterea demografică înregistrate în Europa au determinat o accentuare a nevoii de resurse materiale, în special de metale prețioase și de mirodenii (scorțișoară, piper etc.). Existența unei orășenimi interesate de profit și atrase de nou a stimulat interesul pentru noi teritorii și drumuri comerciale.

În plan politic, procesul de centralizare a statului a dus la apariția unor monarhii puternice, dornice de afirmare și capabile să susțină financiar expediții îndrăznețe. Controlul exercitat de Imperiul Otoman asupra rutelor comerciale tradiționale ce legau Europa de Orient a determinat căutarea unor noi trasee spre mirodeniile și bogățiile din Asia. La aceste motive se adaugă cele de natură religioasă, cum ar fi dorința Bisericii Catolice de a răspândi credința creștină.

Marile descoperiri geografice nu ar fi fost posibile fără progresele științifice și tehnice care au pus la dispoziția călătorilor noi instrumente de orientare în spațiu (busola, astrolabul), hărți mai exacte, precum și noi mijloace de transport (*caravela*) (aplicația II).

II. Drumul spre India. Descoperirea Americii (ilustrația 1)

Epoca marilor descoperiri a debutat în secolul al XV-lea, cu explorarea apelor Oceanului Atlantic, condusă de prințul Henric al Portugaliei, supranumit „Henric Navigatorul”.

În 1488, portughezul Bartolomeo Diaz a descoperit Capul Bunei Speranțe, extremitatea sudică a Africii, devenit punct de referință în călătoriile spre Oceanul Indian și spre Oceanul Pacific.

Începând cu anul 1492, navigatorul Cristofor Columb (ilustrația 2), finanțat de regii Spaniei, a plecat în căutarea unui nou drum comercial către bogatele insule din Asia, pe care credea că le va găsi navigând spre vest, prin Oceanul Atlantic. Pe parcursul a patru călătorii, a descoperit mai întâi insulele Bahamas, Hispaniola și Cuba, despre care a presupus că sunt Indiile Orientale, din Asia. În cursul celei de-a patra călătorii, a pus piciorul pe noul continent (aplicația I).

La câțiva ani după această călătorie, Amerigo Vespucci a demonstrat că lumea descoperită de Columb este un alt continent, acesta luând numele său, America.

În 1498, portughezul Vasco da Gama a atins țărmurile Indiei, în portul Calicut (aplicația I), fiind primul care a adus mirodeniile în Europa, pe o altă cale decât cea de uscat ce ajungea la Mediterana și Marea Neagră. Între 1519 și 1522, a avut loc prima expediție în jurul lumii, condusă de portughezul Fernando Magellan (aplicația I) și finalizată de Sebastián del Cano (aplicația III), în cursul căreia a fost descoperită o nouă cale de acces prin Oceanul Pacific și s-a demonstrat că Pământul este rotund.

III. Consecințe asupra vieții oamenilor. Apariția coloniilor statelor europene

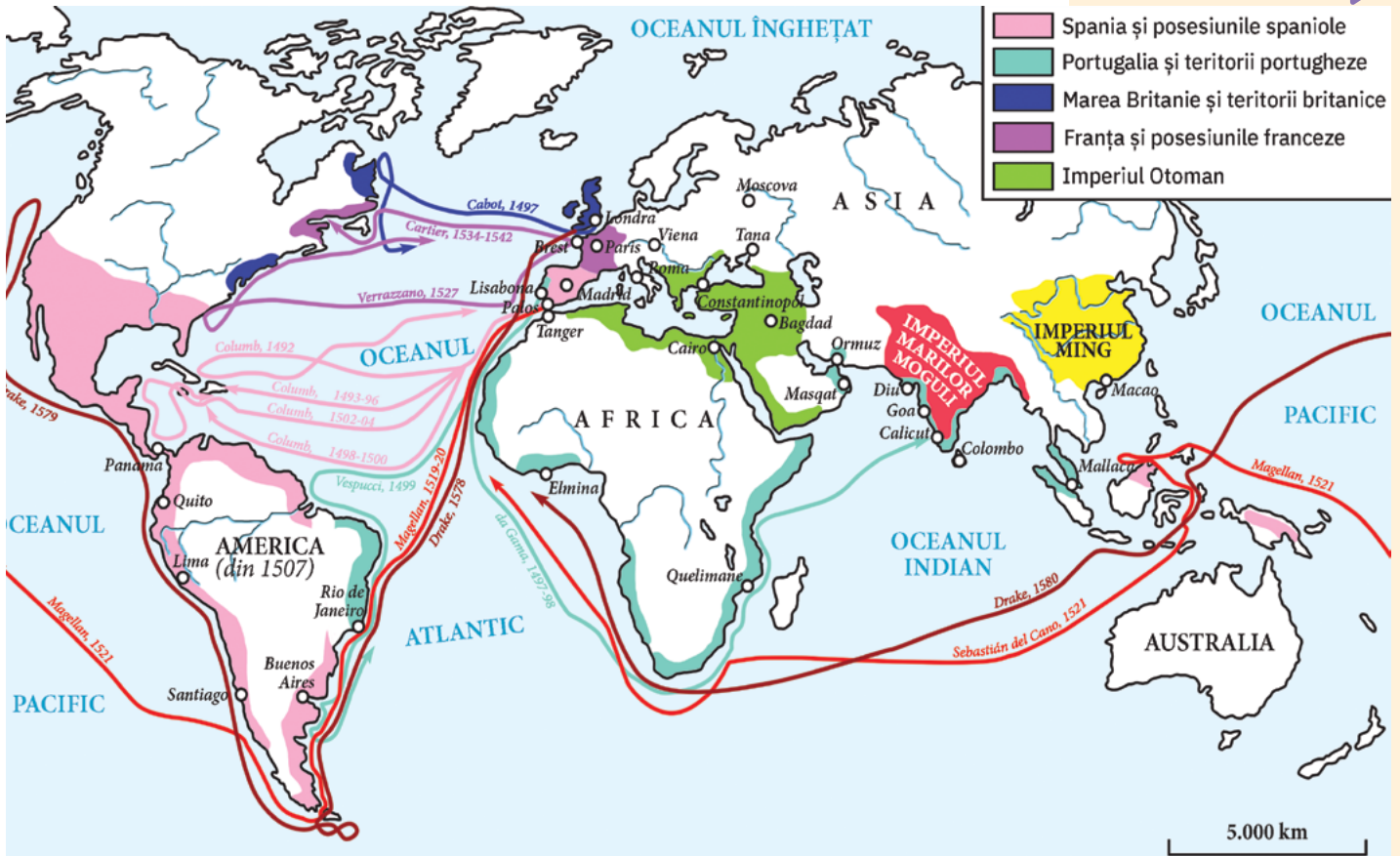
În plan economic, descoperirile au contribuit la îmbogățirea considerabilă a țărilor europene, dar și la dezvoltarea comerțului internațional, Oceanul Atlantic devenind axa acestui comerț. Europeanii au avut acces la noi surse de materii prime, noi piețe de desfacere. Au fost aduse și acclimatizate noi plante (porumbul, pătlăgică-roșie) și animale (curcanul). A crescut rolul burgheziei, iar monarhia absolută s-a consolidat. S-au format marile imperii coloniale, primele fiind cel portughez și cel spaniol. Contactul europenilor cu lumea extraeuropeană a contribuit la schimbul de valori culturale și la dezvoltarea științei (botanică, zoologie, geografie, medicină etc.). Biserica Romano-Catolică și-a mărit numărul de credincioși, iar vechile religii ale băștinașilor din America au pierdut mulți adepți (aplicația IV).

Au existat și aspecte negative (aplicația V), precum distrugerea civilizațiilor precolumbiene (amerindiene), extinderea sclaviei în unele teritorii controlate de marile puteri coloniale și dezvoltarea comerțului cu sclavi africani.

Aplic

I. Marile descoperiri geografice

- 1 Observă pe hartă traseul parcurs de Vasco da Gama și precizează punctul de plecare și cel de sosire.
- 2 Urmărește pe hartă traseul celor patru expediții ale lui Cristofor Columb, apoi ordonează cronologic, pe o axă a timpului, anii desfășurării acestora.
- 3 Găsește pe hartă traseele altor exploratori din secolul al XVI-lea și caută informații despre unul dintre aceștia, la alegere.

Harta marilor descoperiri geografice, sec. XV-XVI

II. Ambarcațiuni folosite în marile descoperiri geografice

- 1 Descrie corabia din ilustrația alăturată.
- 2 Explică folosirea semnului de pe pânzele corabiei.
- 3 Precizează alte elemente care au contribuit la realizarea acestor descoperiri și modalitatea în care acest lucru s-a întâmplat. Completează un tabel, după modelul dat.

Premise	Contribuție

Reproducere a navei Santa Maria, cu care Cristofor Columb a traversat Atlanticul în 1492

VOCILE TRECUTULUI

Un presupus portret al lui Cristofor Columb, pictură de Sebastiano del Piombo, 1519

„Atât regele, cât și ceilalți ai săi umblau goi, cum îi născuseră mamele lor. La fel și femeile, fără nicio rușine. Cât despre pământ, e cel mai bun. Solul e ridicat, pe munții cei mai înalți s-ar putea ara pământul cu boii și peste tot se întind văi și câmpii cultivate. [...]

Locuitorii sunt toți frumoși și nu plăpânzi și slabi. Nu au arme, n-au spirit războinic, umblă goi și lipsiți de apărare și sunt atât de sperioși că, adunați o mie, n-ar putea să stea și să înfrunte pe trei dintre oamenii mei. Sunt înclinați să se supună și să muncească, să semene și să facă tot ce-ar fi de trebuință. De aceea, să-i folosim spre a ridica sate și cetăți, să-i învățăm să se îmbrace și să-i îndemnăm apoi să deprindă obiceiurile noastre.”

fragment din *Jurnalul de bord* al lui Cristofor Columb

III. Întoarcerea corabiei Victoria în Spania

Reprezentarea corabiei Victoria, detaliu din *Theatrum Orbis Terrarum*, hartă realizată de Abraham Ortelius, sfârșitul sec. al XVI-lea

„Sâmbătă, 6 septembrie 1522, intrară în golful San Lucar, numai 18 oameni și cea mai mare parte bolnavi. Din restul de șaiszeci, câți plecasem din Maluco, care muriseră de foame, care fugiseră pe insula Timor, care fuseseră omorâți pentru nelegiuirile lor. De când plecaserăm din acest golf și până azi, străbătuserăm 11 460 de leghe și mai bine, făcând înconjurul lumii de la răsărit la apus.”

Antonio Pigafetta, despre călătoria lui Magellan în jurul lumii

- 1 Pornind de la detaliile din sursa de mai sus, redactează un text de cel mult trei fraze, în care să prezinți dificultățile cu care s-a confruntat Magellan în călătoria sa.
- 2 Reconstituie, pe o hartă a lumii (folosind un șnur și piuneze), călătoria lui Magellan „de la răsărit la apus”, așa cum precizează textul. De ce crezi că Magellan a stabilit acest traseu spre est?

IV. Influențe europene

- 1 Precizează tema abordată în mozaicul din ilustrația alăturată.
- 2 Menționează ce tip de influență a europenilor asupra băștinașilor ilustrează acesta.

Liturghia Sf. Grigorie, mozaic de pene pe panou de lemn, 1539, Mexic

V. Cuceritori și cucerii

„În vreme ce indienii s-au arătat atât de binevoitori față de ei, creștinii [spaniolii] au invadat aceste ținuturi ca niște lupi turbați care se năpustesc asupra unei turme de oi pașnice. Și, cum tuturor acestor oameni veniți din Castilia nu le păsa de sufletul lor, însetați cum erau de bogății și stăpâniți de cele mai josnice patimi, ei au depus atâta silință în a distruge aceste ținuturi, încât nicio limbă n-ar fi în stare să le descrie.”

Raport al călugărilor dominicani din Hispaniola (insulă din Marea Antilelor) către coroana spaniolă (1519)

- 1 Explică, în scris, semnificația expresiei subliniate.
- 2 Indică un motiv al comportamentului extrem de agresiv manifestat de spanioli față de amerindieni și exprimă-ți, într-un text de una-două fraze, opinia în raport cu aceasta.
- 3 Enumără cel puțin două consecințe ale acestei atitudini.

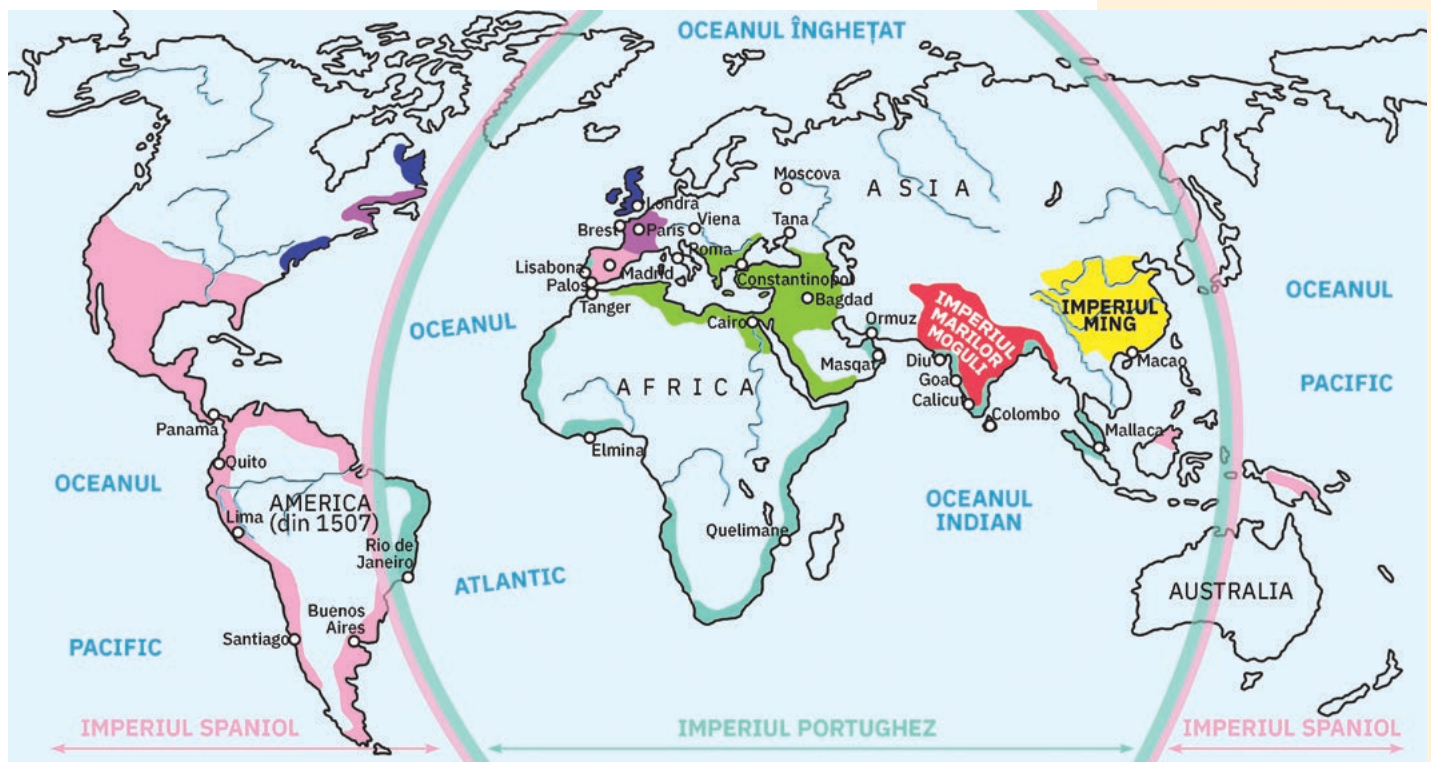
Rețin

- Marile descoperiri geografice au avut cauze demografice, economice, sociale, politice, religioase.
- Au fost favorizate de o serie de progrese tehnice și științifice.
- La sfârșitul secolului al XV-lea, au fost descoperite un nou drum spre India și un nou continent – America. În urma acestor descoperiri, percepția europenilor asupra lumii a devenit mai exactă, iar ei și-au impus dominația asupra altor teritorii.

GÂNDIRE CRITICĂ

Ce a însemnat pentru europeni descoperirea *Lumii Noi*? Corelează informațiile oferite de lecție cu cele de la rubrica *Conexiuni* și de la aplicațiile I, IV și V și sintetizează totul într-o frază.

Conexiuni

Tratatul de la Tordesillas este documentul semnat la 7 iunie 1494 între Spania (formată la vremea respectivă din regatele Castilia și Aragon) și Portugalia, prin care s-a stabilit că noile teritorii descoperite erau împărțite de-a lungul meridianului de 46° long. v. Teritoriile aflate la vest de acest meridian urmau să aparțină Spaniei, iar teritoriile de la est, Portugaliei. Această împărțire a fost completată prin *Tratatul de la Zaragoza* (1529).

Harta împărțirii noilor teritorii între regatele Spaniei și Portugaliei

Trusa de instrumente Cum citesc o hartă istorică

Pasul 1	Pasul 2	Pasul 3	Pasul 4	Pasul 5	Pasul 6
Citesc titlul hărții și precizez subiectul/ problematica acesteia.	Identific spațiul istoric reprezentat și tipul de hartă: fizică, economică, tematico-politică, culturală etc.	Citesc legenda hărții, care explică în ce fel poate fi folosită harta și semnificația simbolurilor și a culorilor (puncte pentru orașe, linii pentru granițe, culori diferite pentru teritorii și spații, săgeți pentru direcții etc.).	Desprind informațiile oferite de hartă și realizez interpretarea lor (mă ajută uneori și cerințele asociate hărții).	Confrunt informațiile obținute cu alte surse de informare (ex. lecția, aplicațiile).	Desprind concluzii.

- Analizează, conform schemei de mai sus, harta de la pagina 15.

INTRODUCERE

Înainte de sosirea europenilor, populațiile precolumbiene (amerindiene) care trăiau în America Centrală și în America de Sud au creat civilizații strălucite. Cele mai importante dintre acestea sunt:

- civilizația maya, renumită pentru existența statelor-cetăți;
- civilizația aztecilor, cunoscuți pentru sacrificiile umane pe care le practicau;
- civilizația incașă, renumită pentru orașele monumentale.

Sursa I

- Observă cu atenție ilustrația. Menționează, pe baza ei, un alt element important, care a contribuit în mod decisiv la victoria spaniolilor asupra aztecilor.

DETALIU: calul. În cucerirea Lumii Noi, calul a reprezentat un element important – aztecii nu mai văzuseră cai până la venirea spaniolilor. Unii amerindieni credeau că soldatul și calul său sunt o singură ființă, înzestrată cu puteri supranaturale. Astfel, spaniolii i-au putut supune cu ușurință pe unii dintre localnici.

Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare

Mă documentez

După marile descoperiri geografice, au început expedițiile de cucerire a noilor pământuri, în urma cărora aceste teritorii au fost declarate colonii ale statelor europene, iar resursele lor naturale și umane au început să fie exploatare. Majoritatea teritoriilor au intrat sub stăpânire spaniolă și portugheză.

Portugalia a fost prima țară europeană care și-a constituit un imperiu dincolo de ocean. Începând din 1530, portughezii au folosit sclavi aduși din Africa în anumite părți ale Americii, iar o mare parte a amerindienilor au fost decimați din cauză că nu aveau imunitate la bolile aduse de europeni.

▶ Instaurarea dominației spaniole în cele două Americi a început în 1519, atunci când, sub comanda lui Hernán Cortés, spaniolii au luat în stăpânire spațiul locuit de azteci.

Cucerirea continentului nou descoperit a continuat cu invadarea teritoriului incaș de către spaniolii conduși de Francisco Pizarro, care, în anul 1532, ajutat fiind de unele populații locale nemulțumite de stăpânirea incașilor, a reușit să cucerească întreg Imperiul Inca și a început să exploateze resursele din acel teritoriu.

Dominația asupra amerindienilor se baza pe un sistem de concesiune (drept de exploatare), prin care conchistadorii primeau de la rege anumite teritorii și stăpânirea asupra tuturor locuitorilor acestuia. Aceștia din urmă trebuiau să asigure securitatea și bunăstarea indienilor ce locuiau pe teritoriile respective și aveau totodată misiunea de a-i evangheliza pe băștinași. Pentru „protecția” oferită, indienii plăteau tribut sub formă de bani (mai rar), produse sau muncă. Teritoriile cedate conchistadorilor s-au transformat rapid în proprietăți ereditare ale acestora. În timp și sub influența foarte puternică a Bisericii Catolice, în America Centrală și în America de Sud s-a format o cultură care îmbina caracteristicile civilizației iberice (spaniolă și portugheză) cu cele ale civilizațiilor precolumbiene.

Analizez sursele

I. ANALIZĂ DE DETALIU: Supremația spaniolilor

Cucerirea Mexicului de către Cortés, pictură din secolul al XVII-lea

